

Dossier Burgerbetrokkenheid

Gelukkig in Meierijstad.

Hart voor Schijndel, april 2016.
Alles mag worden gekopieerd en verspreid. Graag zelfs.
Bronvermelding wordt gewaardeerd.
www.hartvoorschijndel.nl

Het gaat gebeuren in de wijken en dorpen.

Jezelf of een ander verder helpen, maakt gelukkig. Hoe u ook denkt over het naderend einde van de verzorgingsstaat: het leidt tot onverwacht mooie initiatieven. Burenhulp wint aan status en mensen in straten en buurten nemen vaker dan voorheen initiatieven om samen het leven en de woonomgeving mooier te maken. Met zo nu en dan steun van de lokale overheid, maar vooral met eigen kracht.

De oprichting van Meierijstad biedt een uitgelezen kans om deze ontwikkeling te versterken. Om buurten, wijken en dorpen vergaand verantwoordelijkheden en zeggenschap te geven. Met als uiteindelijk doel dat inwoners zich nog gelukkiger voelen in hun gemeente. Dit stuk gaat daarover.

Schijndel, april 2016,

Hart voort Schijndel

Naar krachtige sociale netwerken.

Meerijstad is meer dan louter een samenvoeging van drie gemeenten. De veranderingen in de samenleving nopen tot een nieuwe visie op lokaal bestuur. En vooral: op de plaats van de lokale overheid binnen de net zo lokale samenleving.

Kloof

Het vertrouwen in politiek en overheid krimpt al jarenlang. Pogingen om de kloof tussen politiek en burger te verkleinen werken eerder averechts dan dat ze succesvol zijn. Politici nemen zich voor beter te luisteren naar burgers, maar zijn vervolgens vaak niet in staat om wat ze horen om te zetten in daden. Dat is geen onwil, maar heeft van doen met de zeer tegenstrijdige wensen en eisen van burgers en de praktische bezwaren op weg naar nieuw beleid. En dan is er nog het probleem dat de politieke elite, al dan niet stiekem, vindt dat de burgerij het helemaal mis heeft. Hoe dan ook: door die niet waargemaakte beloften, groeit het wantrouwen van burgers. En daarmee groeit ook de kloof.

Eén van de antwoorden wordt gegeven door burgers die minder verwachten van politiek en overheid en zelf verantwoordelijkheid nemen, die dus zelf aan de slag gaan. De decentralisaties van onder meerde zorg helpen daarbij. Want meer dan voorheen worden burgers geacht zelf verantwoordelijkheid voor hun leven te nemen. Dat gaat niet zonder problemen, want veel mensen zijn ‘druk, druk, druk’. Maar toch komen er steeds meer initiatieven die draaien om eigen verantwoordelijkheid, eigen kracht en sterke sociale netwerken.

Sociaal netwerk

‘Hart voor Schijndel’ gelooft in deze ontwikkeling. Anders dan cynici beweren, vinden we het geen kille bezuinigingsoperatie. We zijn ervan overtuigd dat wat mensen zonder overheid presteren, waardevoller en duurzamer is. Zorg en hulp, geleverd door en binnen een sociaal netwerk is zoveel waardevoller dan van overheidswege georganiseerde ondersteuning. En ja, het vergt van de overheid ook wat. Veel zelfs. De overheid dient deze burgerbetrokkenheid te motiveren, faciliteren en ondersteunen. En ze heeft een belangrijke functie als bewaker van de kwaliteit van wat door mensen zelf wordt georganiseerd.

Er zijn in Nederland veel inspirerende voorbeelden, waar de gemeente Meerijstad uit kan putten. Zoals er trouwens ook veel voorbeelden zijn van hoe het niet moet. Want niet alles gaat goed. Zo nu en dan gaat het mis omdat de lokale overheid te rigoureuus de handen van een wijkinitiatief aftrekt. Nog vaker komt het voor dat de gemeente niet in staat blijkt om verantwoordelijkheid of regie los te laten.

Omgevingswet

‘Hart voor Schijndel’ is, dankzij werkbezoeken aan goede voorbeelden en onderzoek, optimistisch. In Meerijstad kan het lukken. De Omgevingswet, die in 2018 van kracht wordt, biedt burgers nieuwe en vergaande mogelijkheden om ook de openbare ruimte in te richten met weinig bemoeienis van de gemeente. Bestemmingsplannen maken plaats voor burgerinitiatieven.

‘Right to challenge’

En dan is er nog het ‘right to challenge’, een uit Engeland overgewaarde aanpak die burgers en vooral burgergroepen mogelijkheden geeft om informele ideeën om te zetten in krachtige projecten waar het gemeentebestuur niet omheen kan. Daarbij kan worden gedacht aan burenhulp. Zo’n initiatief kan bijna als vanzelf een leverancier van zorg en welzijn worden en komt zo op de lijst ‘Inkoop’ van de gemeente te staan.

Juist in Schijndel

De visie van ‘Hart voor Schijndel’ gaat vanzelfsprekend over de hele gemeente Meerijstad. We zien voor het dorp Schijndel echter een speciale rol in de ontwikkeling naar meer burgerbetrokkenheid. Nieuwe projecten zouden juist hier moeten beginnen. Daar zijn drie redenen voor.

1. De zorg en hulp zijn in Schijndel relatief goed ontwikkeld. De gemeente wordt door de fusiepartners ‘de sociale gemeente’ genoemd en dat komt omdat gemeentebestuur en volksvertegenwoordiging al decennia lang nadrukkelijk aandacht hebben voor de kwetsbare inwoners. Die aandacht is succesvol. Zo is het gebruik van speciale bijstandsregelingen hier veel groter dan in andere gemeenten in de regio. De goede zorg vormt een stevige basis om de volgende stap te zetten. Die van meer burgerbetrokkenheid dus.

2. Schijndel heeft, meer dan Sint-Oedenrode en Veghel, nogal wat zogenoemde kwetsbare mensen. Dat blijkt uit een inventarisatie van onderzoeks- en adviesbureau PON. Om deze doelgroep is het begonnen. Vooral zij moeten profijt hebben van de nieuwe ontwikkelingen. Voor hen is er het meest te winnen.

3. Schijndel heeft relatief sterke sociale netwerken. Ook dit blijkt uit het rapport van het PON. Inwoners in Veghel en Sint-Oedenrode zijn individualistischer dan in Schijndel. In die dorpen is er, aldus het onderzoek, minder burenhulp. De structuur van informele zorg in Schijndel is een uitstekend uitgangspunt bij het versterken van die sociale netwerken.

Dan nu wat concrete ideeën.

1. Concrete ideeën

Genoeg gepraat. Aan de slag. Elf ideeën.

1. 'Dat kan ik beter'

Als burgers vinden dat ze een bepaalde dienst, geleverd door of namens de gemeente, beter zelf kunnen regelen, dan moeten ze dat vooral doen.

'Right to challenge' heet het in Engeland en die naam is overgenomen in Eindhoven. In Tilburg wordt het 'Dat kan ik beter' genoemd. In beide gevallen gaat het om het recht van burgers om de door de gemeente selecteerde aanbieders van onder meer welzijn en zorg te passeren en het zelf te doen. Dat 'zelf doen' krijgt in dat geval dezelfde status als de aanbieders van bijvoorbeeld welzijnswerk, huishoudelijke hulp of dagbesteding. Maar het gaat ook om zaken als groenonderhoud en het beheer van het buurthuis.

Deze zelfwerkzaamheid kan worden betaald, maar blijkt in de praktijk goedkoper dan wat professionals doen. Dat is echter niet de reden om er enthousiast over te worden. Zelfwerkzaamheid geeft de betrokkenen meer voldoening, blijkt duurzamer én versterkt sociale netwerken. Die netwerken leiden vervolgens weer tot nog meer formele en informele initiatieven. Al deze voordelen kunnen worden samengevat met het belangrijkste doel van welzijnswerk en zorg: mensen worden er gelukkiger van.

Het is om die reden zaak dat de gemeente niet wacht op zo'n initiatief, maar er zelf naar op zoek gaat. In Eindhoven wordt zo een 'Dat kan ik beter'-project voor nachtopvang van daklozen ontwikkeld. Daar is in Meierijstad mogelijk niet veel behoefte aan, maar met een beetje goede wil is een kleinschalig project op het gebied van burenhulp of dagbesteding te vinden. Een activiteit in of met betrekking tot de voormalige basisschool De Vossenbergh in de Schijndelse wijk Boschweg kan mogelijk geschikt zijn.

De gemeenteraad moet, voor ambtenaren daar enthousiast mee aan de slag gaan, wel vastleggen dat 'Dit kan ik beter' geldt als formele aanbieding van welzijn en zorg. Daarom dient 'Hart voor Schijndel' binnenkort een motie daarover in.

Voor meer informatie: <http://www.righttochallenge.nl/>.

2. Breng de gemeente dichtbij

Ambtenaren en bestuurders gaan in alle kernen werken.

Het gemeentehuis in Veghel en de servicepunten in Schijndel en Sint-Oedenrode: het zijn slechts bescheiden stappen om de lokale overheid dicht bij

burgers te brengen. De overheid, vindt ‘Hart voor Schijndel’, moet als stimulerende, faciliterende en ondersteunende partner van burgerinitiatieven dichtbij haar inwoners staan. En dus is die overheid bij voorkeur in alle kernen van Meierijstad fysiek aanwezig.

Het idee om, naar succesvol gebleken voorbeeld van Molenwaard (<https://www.gemeentemolenwaard.nl/mozard/!suite05.scherm1070?mNwb=438&mNwc=21&mNch=5903043>), zonder gemeentehuis in alle kernen te werken – het is helaas afgewezen door alle andere fracties in Schijndel, Veghel en Sint-Oedenrode en ook nog eens door de stuurgroep die de fusie leidt. Inmiddels is ons idee echter opgenomen in het project ‘Werken in Meierijstad’. We zijn daar blij door verrast. De ambtelijke organisatie volgt daarmee de landelijke trend: overal stimuleren gemeenten hun medewerkers om hun werkplek te verplaatsen naar locaties in dorpen en wijken. Neem Arnhem, waar het op locatie werken van ambtenaren als een voorwaarde wordt beschouwd om burgerparticipatie tot een succes te maken. Ook het college van het nabije gelegen ’s-Hertogenbosch jaagt ambtenaren zowat het stadskantoor uit. De ambtenarij, zo klaagt dat college, heeft te weinig notie van wat er leeft in wijken en dorpen.

Hoe dan ook, ‘Hart voor Schijndel’ ontwikkelde als vervanging voor het ‘concept Molenwaard’ een ‘bij gebrek aan beter’-idee.

Burgers communiceren meer en meer digitaal met de gemeente. Maar juist daarom groeit de behoefte aan persoonlijk contact. Want een gesprek gaat zoveel dieper dan een aangevinkt formulier op een website. Daarom: laat bestuurders en ambtenaren tenminste één dag per week in een kern werken. Dat geldt vanzelfsprekend voor functionarissen met publieksdiensten, maar ook voor al die anderen. Want uiteindelijk werkt iedereen binnen de gemeente voor de inwoners en is het dus van belang voor al die werknemers van de gemeente Meierijstad om de kernen op te zoeken.

Verlaat dus regelmatig dat veel te veilige bastion van het gemeentehuis. Trek er op uit, zie de inwoners en wees voor hen zichtbaar. Het kan onder meer op deze locaties:

Boerdonk: Den Hazenpot;
Boskant: restaurant De Vriendschap;
Eerde: De Brink;
Erp: Simeonshof;
Keldonk: ’t Span;
Mariaheide: D’n Brar;
Nijnsel: De Beckart;
Olland: gemeenschapshuis Olland;
Schijndel: ’t Spectrum, De Vink, Het Gasthuis;
Sint-Oedenrode: gemeentehuis, Mariëndael;
Veghel: gemeentehuis, De Leest, De Spil;
Wijbosch: De Schakel;
Zijtaart: Klooster.

3. Laat de welzijnswerkers pitchen.

Wijkbewoners kunnen hun welzijnswerk prima zelf inkopen.

Zo verschillend als de wijken en dorpen zijn, zo verschillend zijn ook de diensten die van welzijnswerkers gewenst worden. In de ene wijk wil en kan een groep actieve bewoners de dagbesteding best zelf regelen, zoals nu in diverse huiskamers in Den Haag gebeurt. En in een ander dorp is er juist behoefte aan een aanbod van een professionele welzijnsorganisatie, zoals dat nu nog in onze gemeente gebruikelijk is.

Georganiseerde wijkbewoners kunnen best zelf hun diensten kiezen. Sterker nog: ze kunnen zelf hun welzijnsinstelling kiezen. Om die reden schaffen we de vaste subsidie aan één welzijnsorganisatie grotendeels af. In plaats daarvan kan die organisatie, samen met collega-aanbieders, ‘pitchen’ op verzoeken vanuit wijken en dorpen.

De voordelen zijn groot. Wijkbewoners worden zelf verantwoordelijk voor de keuzen die ze maken, de gemeente is ervan verzekerd dat ze financiert wat gewenst wordt en de welzijnsorganisaties worden gestimuleerd om vraaggericht te werken. Mogelijk dat het leidt tot besparingen. Dat is dan mooi meegenomen, het is ons er echter niet om begonnen.

4. Alles draait om het sociale netwerk

Sociale wijkteams verwijzen vooral naar sociale netwerken.

Sociale wijkteams vragen aan hun cliënten dan wel wat ze zelf kunnen en wat hun sociale netwerk zoal kan betekenen, de praktijk in Schijndel leert dat vooralsnog vaak en snel de hulp van professionele leveranciers wordt ingeroepen.

Het is aan te bevelen om primair te kiezen voor hulp vanuit het sociale netwerk. Familie, vrienden, burens en wijkgenoten dus. Daar wordt in onze optiek pas van afgezien als dat, bijvoorbeeld vanwege gebrek aan deskundigheid, niet mogelijk is. Deze aanpak wordt in diverse gemeenten al gehanteerd en biedt voordelen die verder gaan dan het besparen van geld (<http://www.invoorzorg.nl/ivz/informatie-wijeindhoven-samenwerking-in-generalistische-wijkteams.html>). Wat dat geld betreft: dat sociale netwerk mag in bepaalde gevallen ook best betaald worden. Zie punt 6.

Het sociale netwerk heeft een grote mate van deskundigheid en combineert dat met persoonlijk commitment en continuïteit. Dat betekent dat de zorg stevig is verankerd in wijk of buurt en duurzaam is. Bestaande sociale netwerken worden er door verbeterd en bewoners gaan bijna als vanzelf ook meer putten uit hun eigen mogelijkheden. Het leidt tot autonomie en, daar gaat ie weer, geluk.

5. Het sociale netwerk in het sociaal wijkteam

Het sociale netwerk krijgt een vaste plek in het sociaal wijkteam.

‘Hart voor Schijndel’ is niet erg enthousiast over het instituut sociaal wijkteam in het algemeen: te veel disciplines, te weinig specialisten, te veel belangen, slechte bewaking van privacy, onduidelijke geldstromen en ook nog eens overbodigheid in verband met bestaande toegangen tot zorg die al jarenlang voldoen. Maar als die teams er dan toch zijn, laten we er dan maar het beste van maken. Dat doen we door die teams te verstevigen. Niet met meer professionals, maar juist meer vrijwilligers.

De toegevoegde waarde van ervaringsdeskundigen, bijvoorbeeld als het gaat om armoede, wordt in het algemeen schromelijk onderschat. ‘Hart voor Schijndel’ wil dat ze een vaste plek krijgen binnen sociale wijkteams in hun eigen wijk. Ook andere betrokkenen uit dorpen en wijken zien we, vanwege hun kennis van die kernen, graag als leden van de teams. Deze ‘amateurs’ kunnen niet alleen meedraaien, maar ook meebeslissen (mede namens cliënten), mee beoordelen en meedenken. Vanzelfsprekend krijgen ze daarvoor betaald.

Meer informatie: <http://www.sozio.nl/ervaringsdeskundigen-bieden-meerwaarde-bij-sociale-wijkteams/1025662>.

6. Formaliseer dat sociale netwerk

Het sociale netwerk is minstens zo relevant en professioneel als al die andere lijnen.

De ervaringsdeskundigen, burens en familieleden die hun stinkende best doen om mensen verder te helpen en buurten, wijken en dorpen te versterken: we geven ze een formele status. Ze worden gelijkwaardig aan al die leveranciers van hulp, zorg en welzijn waarmee de gemeente contracten heeft afgesloten. Daarmee zijn ze nog altijd goedkoper dan die bestaande aanbieders. En nee, daar is het ons niet om begonnen.

7. Zorg met gesloten beurs

Mensen kunnen zorg en hulp ruilen.

In Duitsland bestaat het al: zorgruil. Vitale senioren helpen ouderen die minder vitaal zijn en laten vastleggen hoeveel tijd ze daarmee kwijt zijn. Die uren gelden als een tegoed, dat kan ingewisseld als ze zelf zorg of hulp nodig hebben. Dat kan jaren later, maar ook per ommegaande. Zo is er een bewoner die hulp nodig heeft in het huishouden, maar wel warme maaltijden kan bezorgen. De ene dienst wordt zo geruild met de ander. Hier meer over ‘Bürger helfen Bürger’: <http://www.bhb-voerde.de/>.

8. Een begroting per wijk en dorp

De wijk moet weten wat de wijk kost.

De gemeente gaat inzichtelijk maken wat er per wijk of dorp wordt uitgegeven. Het gaat daarbij onder meer om de fysieke inrichting (wegen, plantsoenen, accommodaties), om subsidies en om uitgaven voor huishoudelijke hulp en andere diensten met betrekking tot Wmo en Jeugdzorg. Ook de kosten in het kader van de Participatiewet, zoals bijstandsuitkeringen, worden er in opgenomen.

Deze begrotingen per kern of wijk worden gepubliceerd en met inwoners besproken. Hierdoor groeit het draagvlak voor de gemeentelijke organisatie. Maar belangrijker: wijkbewoners krijgen zo de kans om te bezien of bepaalde budgetten beter overgedragen kunnen worden. Het kan de oprichting van een zorgcoöperatie stimuleren, het in eigen beheer uitvoeren van het plantsoenonderhoud, de oprichting van een klussendienst of het overnemen van het beheer van een buurthuis.

Breda werkt aan zo'n wijkbegroting:

<http://www.bredavandaag.nl/nieuws/politiek/2014-10-29/van-lunteren-januari-gesprekken-met-wijken-over-buurtbegrotingen>.

9. Start een Maatschappelijk Initiatieven Fonds

Een fonds voor maatschappelijke initiatieven.

Naar voorbeeld van onder meer 's-Hertogenbosch richt de gemeente een maatschappelijk initiatievenfonds op. Groepen burgers kunnen uit dit fonds bijdragen krijgen voor maatschappelijke initiatieven die niet voor subsidie in aanmerking komen en die wel bijdragen aan de sociale kwaliteit van een buurt, wijk of dorp. De regelgeving is beperkt, maar de eisen met betrekking tot draagvlak en verantwoording zijn groot. Het gaat immers om gemeenschapsgeld.

Een voorbeeld van zo'n regeling: https://www.s-hertogenbosch.nl/fileadmin/Website/Inwoner/Subsidies/2016/Subsidieregeling_Maatschappelijk_Initiatieven_Fonds__MIF__2016.pdf.

10. Opbouwwerker 2.0: de omgevingsmakelaar

Het welzijnswerk ontdekt de ruimtelijke ordening.

De Omgevingswet schreeuwt om een nieuw type opbouwwerker. Want die wet vergroot de ruimte voor burgers en andere gebruikers van een straat, buurt of wijk enorm om zelf initiatieven te nemen. Organiseert nu nog de gemeente de inspraak rond bouwplannen en bestemmingsplanwijzigingen, vanaf 2018 is het aan de plannenmakers om aan te tonen dat er draagvlak voor hun ideeën is. Dit vraagt om begeleiding door welzijnswerkers. Ook is het nodig dat burgers ondersteund worden als ze juist initiatieven willen voorkomen. Deze functie is zo mogelijk nog relevanter,

aangezien het risico bestaat dat de selecte groep mensen met kennis, macht, geld of een combinatie daarvan het winnen van de meer kwetsbare gebruikers van een gebied. Daarbij moet ook de macht van criminelen niet worden onderschat.

Er ontstaat zo behoefte aan zogenoemde omgevingsmakelaars, professionals dus in opdracht van burgers en andere betrokkenen de inrichting van gebieden begeleiden. 'Hart voor Schijndel' pleit ervoor dat de gemeente, bijvoorbeeld met inzet van de welzijnsorganisatie(s), zulke makelaars aanstelt en aanbiedt.

11. Het groenadoptieplan van Schijndel wordt een Meierijstad-plan.

Het groenplan van Schijndel wordt het groenplan voor Meierijstad.

Op één specifiek deelterrein van de burgerparticipatie is Schijndel bovengemiddeld succesvol, vooral dankzij de aanstelling van een enthousiaste groencoach: het groenadoptieplan. De reclame daarvoor door 'Hart voor Schijndel', gemaakt tijdens werkbezoeken, bleef niet zonder resultaat: er is bijvoorbeeld in Eindhoven warme belangstelling voor de aanpak hier.

Laten we dus dorp na dorp met dit plan gaan veroveren. Te beginnen in kernen waar het draagvlak voor onbezoldigde inzet voor de gemeenschap groot is en eindigend in de grootste kern, Veghel.

Tot slot.

De voorstellen die ‘Hart voor Schijndel’ doet, zijn het resultaat van diverse werkbezoeken en deelname aan workshops. Ook voerden we gesprekken met zowel wethouders, beleidsambtenaren, welzijnswerkers en al dan niet actieve burgers in diverse gemeenten. En we lazen ons drie keer in de rondte.

Dankzij al dat werk zijn deze ideeën geen proefballonnetjes, maar aantoonbaar uitvoerbare, inspirerende en effectieve voorstellen. Het succes is vanzelfsprekend afhankelijk van de wil van allerlei betrokkenen, maar we vragen speciale aandacht voor de rol van de gemeente. En binnen die gemeente vragen we die aandacht van de betrokken wethouder of wethouders als aanjagers van deze ontwikkeling.

In Schijndel komt, anders dan het college zo nu en dan beweert, burgerbetrokkenheid slechts schoorvoetend van de grond. De groenadoptie is dankzij een enthousiaste groencoach ontegenzeggelijk een succes, maar zowat alle andere mogelijkheden om burgers vrijheid, verantwoordelijkheid en zeggenschap te geven, blijven ongebruikt.

Zo is er een project, dat door wijkbewoners aan de gemeente werd teruggegeven. ‘Ze zijn er niet aan toe,’ concludeerde de wethouder. Dat zijn de wijkbewoners wel degelijk. Wat ontbrak, was de vraag: ‘Wat heeft u nodig om het wél voor elkaar te krijgen?’

Dit soort vragen gaan wethouders en ambtenaren in de nieuwe gemeente Meerijstad stellen. Niet omdat het zo leuk is om burgers ‘mee te laten doen’, maar omdat vergaande burgerbetrokkenheid leidt tot betere buurten, wijken en dorpen. Tot stevige sociale netwerken, tot autonomie en uiteindelijk tot meer geluk.

En daar is het ons allemaal om begonnen.